

РЕШЕНИЕ

№ 19473

София, 26.11.2023 г.

В ИМЕТО НА НАРОДА

СОФИЙСКИЯТ РАЙОНЕН СЪД, Първо гражданско отделение, **28. СЪСТАВ**, в открито заседание на двадесети и пети октомври две хиляди и двадесет и трета година в състав:

РАЙОНЕН СЪДИЯ: АНДРЕЙ ГЕОРГИЕВ

при секретаря Диана Димитрова,
като разгледа гражданско дело № **33611** по описа за **2023** година, като взе предвид следното:

Производството е по реда на чл. 235 ГПК.

1. Предмет на делото

Образувано е по искова молба на Д.Б.Г. срещу П.П.В., с която са предявени претенции за осъждане на ответника да заплати на ищцата 5001 лева – обезщетение за неимуществени вреди – страдания, нанесени от публикувано на 01.02.2023 г. в социалната мрежа „фейсбук“ от ответника изказване със следното съдържание: „Достатъчно е да погледнеш само десетина минути някой нахален и неумен богаташ като Х., за да разбереш защо е трябвало да има Народен съд“, ведно със законната лихва от 01.02.2023 г. до изплащане на сумата.

С оглед на обществения интерес от изхода на делото и принципния въпрос за границите на свободата на словото, мотивите на съда са резюмирани в края на съдебния акт.

2. Позиции на страните

2.1. Ищцата

В исковата молба ищцата твърди, че е от село (населено място), общ. Л., като съпругът ѝ, с когото сключила брак през 1939 г., е бил офицер в българската армия от 1941 г. до 1944 г. Твърди, че след като съпругът ѝ се завърнал в България, на 05.10.1944 г. бил извикан от представители на Отечествения фронт в кметството на селото „за справка“, като не се върнал. Излага твърдения, че съпругът ѝ бил обявен за починал на 11.07.1946 г. като безследно изчезнал, а с постановление от 01.04.1953 г. пенсията на бащата на ищцата била прекратена, тъй като нейният съпруг бил офицер в армията на Царство България. Ищцата и синът ѝ били следени от „Държавна сигурност“ и не им било позволявано професионално и образователно развитие. Излага твърдения, че се почувствала силно обидена от прочетената публикация на ответника, който оправдавал

съществуването на Народния съд от 1945 г. (според ищцата – висша форма на репресия на режима на Българската комунистическа партия, от който семейството ѝ е пострадало), макар че това е престъпно явление, което било прието в обществото еднозначно като такова. Ищцата била възмутена от становището на ответника, направено на деня за почитане на жертвите на престъпленията на комунистическия режим в България, което възприела лично – че случилото се с нейното семейство като резултат от действията на властите непосредствено след края на Втората световна война, е трябвало да стане. Смята, че е отдавна установена, вкл. със закон, негативната оценка на комунистическия режим. Поради това иска осъждане на ответника да обезщети страданията ѝ чрез заплащане на посочената сума.

2.2. Ответникът

В законоустановения срок е подаден отговор (в два документа от един и същи ден) от ответника – П.П.В., с който предявеният иск се оспорва като неоснователен. Поддържа, че изказването не може да се смята за противоправно. Отбелязва, че българската държава е била задължена да създаде институцията на Народния съд. Излага твърдение, че това била институция за защита на интересите на народа и интерпретацията на ищцата не била правилна. Твърди се, че няма законово основание за осъждане на мнението на ответника. Излагат се твърдения, че изграденият от ищцата морален образ на ответника няма нищо общо с обществената му дейност, тъй като той през 1988 г. е бил задържан за изписване на думите „Гюргево – не“ на вратата на военното издателство, а през 1989 г. е бил обвиняем и за „поддривна дейност в армията“, докато е отбивал военната си служба. Признава се, че забраната за накърняване на личното достойнство със слово се свежда до отговорност за неверни факти, данни с негативен подтекст, както и данни, които засягат лични граждански и човешки права. Поддържа се, че правата на ищцата не са засегнати от думите на ответника. Оспорва се и изказването да е насочено към ищцата, както и да има причинна връзка между обсъждания от ответника Народен съд и случилото се със семейството на ищцата, която няма близки, съдени от Народния съд. Поддържа, че изказването не засяга пряко достойнството на ищцата и обективно не е в състояние да я увреди, както и че същото като оценка (форма на мнение) не може да се определя като вярно или не. Поддържа също така, че мнението е оценка за разграбилите България след 1989 г., както и че не може да бъде възприет като засягащ хора, които не са или нямат близки, осъдени от Народния съд.

2.3. В съдебното заседание. Писмени бележки

В съдебното заседание странните поддържат доводите си от исковата молба и отговора. Представителят на ищцата адв. Видолов акцентира върху това, че предходната бунтарска дейност на ответника няма значение, защото той в качеството си на журналист системно възхвалява комунистическия режим и засилва скръбта на неговите жертви като ищцата. Ищцата акцентира върху това, че

тоталитарният режим е обявен за престъпен, действията му – за противозаконни, и възхвалите на ответника носят негативна морална, но и законова оценка. Поддържа, че ищцата е в напреднала възраст и споменаването на травмата от убийството на съпруга ѝ винаги се отразява тежко. Посочва, че ответникът има системна дейност на възхваляване на комунистическия режим, макар че твърди, че е бил преследван от него. Поддържа, че изказването на ответника носи незаконосъобразни внушения и накърнява личното достойнство на действителните жертви. Отрича делото да е плод на политически внушения, като сочи, че сам е потърсен от ищцата и сина им, които се чувстват особено уязвени от подобен тип изказвания. Ответникът заявява в лична защита, че изказването му няма общо с паметта за комунистическия режим, а е отговор на актуални събития и тенденции в обществото и цели неговото уволнение от Българското национално радио чрез политически организирана акция. Представителят на ответника – адв. Коритска поддържа липса на противоправност на изказването, което не е насочено към ищцата.

Ответникът е представил писмени бележки, в които доразвиват възраженията му. В бележките на ответника, представени от негово име от адв. Смолички, същият поддържа това, че критиката му е насочена не към ищцата, а представлява исторически паралел на събитията от 1944 г. с дейността на личност, която той възприема като „новобогаташ“. Поддържа се, че липсва пряка насоченост за увреждане на ищцата, поради което същата няма право на обезщетение за вреди, тъй като изказването е насочено към друга тематика. Поддържа се, че основното внушение на изказването е било насочено към паралел на действителността и обяснение на мотивите на хората да създадат и одобряват дейността на Народния съд през 1944 г., и същото изказване не е насочено към репресиите на комунистическата партия. Подчертава се, че изказването е само съждение, не съдържа твърдение за факти, няма обиден или клеветнически характер и поради това не е противоправно. Поддържа се, че изказването е защитено от свободата на словото, защото е в обществен контекст, не цели възхваляване на комунистическия режим, а описание на основанията за съществуване на Народен съд през 1944 г. и е в контекста на обществен дебат, а освен това се поддържа, че не е журналистическа реч, защото е поставено в профил в социална мрежа, който е достъпен само за абонати на профила на ответника. Поддържа се и липса на причинно-следствена връзка между изказването и положението на ищцата и семейството си, което не е засегнато от присъда на Народния съд. В личните си бележки ответникът отново акцентира върху политическото значение на делото, както и върху това, че според неговия прочит на доказателствата отрицателното отношение на ищцата не е породено пряко от неговия текст, а от преразказ, който е бил значително украсен и ищцата е възприела.

3. Установени факти

Като разгледа доказателствата по делото, съдът намира следното от фактическа страна:

3.1. Безспорни факти

С определението си за насрочване на делото от 28.09.2023 г. съдът е отделил като безспорни между страните следните факти: че ответникът публикувал в личния си профил във „Фейсбук“ на 01.02.2023 г. следния текст: *„Достатъчно е да погледнеш само десетина минути някой нахален и неумен богаташ като Х., за да разбереш защо е трябвало да има Народен съд“*, и е отделил като общоизвестен факт (страните не са оспорили това), че ответникът упражнява от десетилетия професията журналист, като сега работи в Българското национално радио.

3.2. Относно страданията на ищцата след 1944 г.

Съгласно представеното на лист 16 от делото в препис Определение от 18.07.1946 г. по частно гражданско дело № 295/1946 г. на Ломския областен съд, Г.И.Г. е обявен за безследно изчезнал с дата на предполагаема смърт 06.10.1944 г.

Съгласно представено на лист 17 от делото в препис Постановление № 392/1953 г. на Окръжния пенсионен съвет – (град), от 01.04.1953 г. е прекратена земеделската пенсия на Б. З. Г. – баща на ищцата, защото бил кулак.

3.3. Узнаване на изказването на ответника от ищцата

В съдебното заседание на 25.10.2023 г. (на лист 139 – 140 от делото) е разпитан свидетелят Е. И. – син на ищцата, чиито показания съдът кредитира по реда на чл. 172 ГПК, като има предвид, че същите са подкрепени от писмените доказателства, представени от ищцата, и не се оборват от други доказателства по делото, и който свидетелства, че баща му Г. И. Г. е безследно изчезнал през 1944 г., когато е бил привикан за справка в полицията, и повече свидетелят никога не е имал данни за него. Живееел с ищцата като самотна майка и със своя дядо, който е бил обявен за „кулак“. Дава показания, че са го смятали за роднина на „ликвидиран от народната власт“. Свидетелства, че не знае каква е била дейността на баща му като офицер през Втората световна война, както и че братовчед на баща му – партизанин, не е успял да намери последния през октомври 1944 г., а властите в селото отказали да предоставят каквато и да е информация. Дава показания, че като ученик е бил наричан „враг на народа“ и не е бил приеман в младежките организации, свързани с БКП – като пионер и член на Димитровския комсомолски младежки съюз (ДКМС). Свидетелства, че познава ответника като водещ от БНР, и че на 01.02.2023 г., когато той, майка му и други жертви на режима се събирали да почетат репресираните от режима на БКП в периода 1944 – 1989 г., прочел публикацията на ответника за Народния съд в социалната мрежа „Фейсбук“ на същата дата. Свидетелства, че след това отишъл при ищцата, която живее в дом за възрастни хора в кв. в С., и ѝ казал, че ответникът иска нов Народен съд, като предал думите му. Ищцата се разплакала, като казала, че отново се отнасят унизително с паметта на мъжа ѝ, и била разстроена с часове. Дава показания, че съпругът на ищцата не е бил съден от никакъв съд, което за нея създавало

допълнителна тревожност, защото за осъдените поне се знаело как са умрели, докато за съпруга ѝ нямало никаква информация. Свидетелства, че е прочел публикацията на ответника сам и е запомнил името на Х. и това, че се иска нов Народен съд, което предал на майка си. Дава показания, че е преразказал същата на ищцата, но няма спомен за точните си думи, а за публикацията на ответника разбрал при използване на собствения си профил в социалната мрежа „Фейсбук“.

Ответникът признава в заседанието на 25.10.2023 г. (на лист 138 от делото), че профилът му в посочената социална мрежа е публичен.

3.4. Други позиции на ответника по темата в медиите

Представени са от ищцата извадки от електронното издание „Клуб Z“ от 09.09.2017 г. за изказване на ответника, с което същият иска нов „народен съд“ за „българския политически, икономически и медиен“ елит, както и от статия в електронната енциклопедия „Уикипедия“ за ответника, в която е посочено, че поне три пъти същият е бил обвиняван от други журналисти и медийни личности в разпространяване на дезинформация в предаването си – през 2014 г. и 2022 г.

3.5. Политически действия на ответника през 1987 – 1989 г.

В съдебното заседание на 25.10.2023 г. (на лист 140 – 142 от делото) е разпитана свидетелката на ответника Л. М. – първа братовчедка на ответника, чиито показания съдът кредитира по реда на чл. 172 ГПК, тъй като не се оборват от други доказателства по делото и са подкрепени от данни от публикации в пресата, която свидетелства, че през 1987 г. ответникът имал опозиционни виждания срещу политиките на Българската комунистическа партия, като задно със съучениците си в НГДЕК публикувал критични статии на табло в училището (стенвестник), на конференция на ДКМС заявил публично, че има култ към личността и не е съгласен с това, че написал на стена в София „Гюргево – не“ като протест срещу обгазяването на Русе от химически комбинат в Румъния, и че е бил арестуван, докато е бил в казармата, за разпространение на опозиционни позиви срещу властта и политиките на БКП. Дава показания, че не знае за други публикации на ответника за Народния съд освен тази от 01.02.2023 г.

Съгласно представена на лист 59 – 60 от делото статия от в „Уикенд“ от 13.05.2017 г., която повтаря обществено известна информация, през март 1989 г. ответникът е бил арестуван по време на отбиване на военната си служба и обвинен в опит за „поддривна дейност в армията“ поради изразено негативно мнение за политиките на Българската комунистическа партия.

При така установените факти, съдът намира следното от правна страна:

4. Правна рамка в гражданското право

4.1. Общо правило за гражданската отговорност за вреди

Съдът намира, че е предявен иск с правна квалификация чл. 45, ал. 1 ЗЗД във връзка с чл. 52 ЗЗД и чл. 32, ал. 1 от Конституцията. Ответникът се позовава на правото свободно да изразява мнение съгласно чл. 39, ал. 1 от Конституцията.

Искът се уважава, ако се установи, че изказването (1) на ответника е (2) противоправно – забранено от закона – накърнява по непозволен начин личния живот на ищцата, като е причинило на същата (3) неимуществени вреди – болки и страдания, които се намират (4) в причинна връзка с изказването (не биха се проявили, ако го нямаше същото), което е отчасти въпрос не само на установяване на факти, а и на прилагане на логически правила по реда, предписан от правото. Същевременно отговорността на ответника не може да бъде ангажирана, ако той обори (5) презумпцията за вина по чл. 45, ал. 2 ЗЗД, т.е. ако докаже, че е положил всички необходими грижи, за да може изказването му да не причини страдания на ищцата.

4.2. Изключение от наднационален характер

От своя страна изказването съгласно чл. 10 от Конвенцията за защита правата на човека и основните свободи („Европейската конвенция“, „Конвенцията“, „ЕКПЧ“), тълкувана от практиката на Европейския съд за правата на човека („ЕСПЧ“), не е противоправно, ако е необходимо в демократичното общество – т.е. ако е направено в рамките на обществен дебат за разпространяване или обсъждане на важна за обществото информация, и са спазени обичайните рамки на изразяване не с цел да се накърни нечие достойнство.

4.3. Същност на правния спор. Подход на съда

На практика спорът между страните не е за факти – фактите са изцяло изяснени с изключение на въпроса дали ищцата пряко е възприела текста на ответника или той е бил преразказан от други лица. Спорът се изчерпва основно с конфликта между две основни права – това за запазване на личната чест и достойнство, вкл. уважението към жертвите на неправда, и правото на свободно изразяване по обществено значими въпроси. Този конфликт, съществуващ от хилядолетия, няма да се разреши от един районен съдия, а всяка от страните има подлежащо на защита по ЕКПЧ право, поради което е необходимо делото да се реши изцяло в съответствие с установената практика на ЕСПЧ по поставените правни въпроси, тъй като всяка от страните има право на жалба пред този съд и в крайна сметка (ако се изпълнят процесуалните условия), той би имал последната дума в решаване на спора.

Поради това, че и двете страни изразяват сериозни становища, че делото има политически характер, и за да се запази авторитета на съда от неизбежни обвинения в политическа пристрастност, настоящият съдебен състав в отклонение от принципната си позиция, че съдебните актове не следва да изглеждат като доктринери съчинения и да съдържат повече мотиви от минимално необходимото за разрешаване на делото, намира, че следва да представи ясно концепция за това кога едно слово е допустимо от закона и кога не, като изведе обективни критерии, които после страните да могат да

оспорят правно, а не политически.

5. Първи елемент на непозволеното увреждане – противоправност на словото. Принципи относно границите на допустимото слово

Въпросът за противоправността на изказването на ответника следва да се преценява в рамките на две отделни групи правила. Доколкото чл. 39 от Конституцията гарантира правото на свобода на мисълта и изразяването ѝ като мнение (съдът ще използва като взаимнозаменяеми изразите „свобода на мнение“, „свобода на изказване“ и „свобода на изразяване“ и техните производни), но поставя и редица ограничения във втората си алинея, и правилото съответства по дух и формулировка на чл. 10 ЕКПЧ, следва националният закон и рамките на позволената реч да бъдат анализирани както като основания за незаконност по националното право, така и в съответствие с ограничителната рамка пред националния съд, наложена от практиката на ЕСПЧ. В национален план въпросите за свободата на мнение и неговото разпространяване са изяснени в Решение № 7/04.06.1996 г. по конст. дело № 1/1996 г. на Конституционния съд, както и в други актове, и с нарочни разпоредби на Наказателния кодекс и Закона за защита от дискриминация. Това е от съществено значение, тъй като съгласно чл. 10 ЕКПЧ всякакви ограничения на свободата на изразяване следва да са предвидени в позитивния национален закон и да отговарят на другите посочени в разпоредбата критерии, сред които по настоящото дело са значими два – санкциониране на изразяване на мнение се допуска, когато това цели запазването на достойнството на други граждани, но само ако това е „необходимо в демократичното общество“, т.е. търси се баланс между правото на изказващия се и засегнатия.

5.1. Видове изказвания според съдържанието си

Трайната съдебна практика както на българските съдилища, така и тази на ЕСПЧ, различават ясно правилата относно изказвания, които се отнасят до факти, и тези, които съдържат мнение в чистия смисъл на думата – оценъчно съждение. Разбира се, двата елемента на едно изказване не могат да бъдат винаги разглеждани напълно отделно, но това в случая не се налага по съображения, изложени по-долу.

5.2. Твърдения за факти

Първата група изказвания – твърденията за факти, могат да бъдат противоправни в няколко случая в зависимост от това дали изложените твърдения са верни или не.

5.2.1. Неверни (лъжливи) твърдения

5.2.1.1. Като цяло неверните (лъжливи) твърдения не подлежат на никаква правна защита и са почти винаги противоправни. Изключенията са две, като същите са

уредени както в чл. 45 от Конституцията и в Закона за защита на лица, подаващи сигнали или публично оповестяващи информация за нарушения (същият се прилага след датата на изказването – предмет на делото, но урежда принципи, които са били част от българското право от десетилетия), така и в трайната съдебна практика както на ВКС, така и на ЕСПЧ. Първото изключение се отнася до подаване от граждани на сигнали за злоупотреби, които могат да доведат до разследване. Стига сигналът да е подаден до държавен орган, който може да се очаква да предприеме проверка, и подателят да не знае, че твърденията му са неверни (т.е. да не действа умишлено недобросъвестно), той не може да носи негативни последици от простото подаване на сигнал. Второто изключение е формулирано в практиката на ЕСПЧ (вж. напр. делото *Axel Springer с/у Германия [ГК]*, жалба № 39954/08, § 79, 7 февруари 2012 г. и цитираната практика) и се отнася до журналистическата информация и медийните репортажи. Дори и журналист да разпространи невярна информация за факти, ако същата се отнася до обществено значим въпрос (както в сферата на държавното управление, така и на науката, културата или т.нар. „шоубизнес“), била е проверена и има разумно основание след тази проверка по правилата на добросъвестната журналистика (те се утвърждават от самите журналистически гилдии), то журналистът няма да понесе отговорност.

5.2.1.2. Към неверните (лъжливи) твърдения се отнасят и случаи на създаване на сериозно внушение на даден неистински факт, макар същият да не е изрично изведен от текста на изказването.

5.2.2. Верни твърдения

По принцип е вярно и обратното – съобщаването на истината, на вярна информация за факти, не може да доведе до правна санкция. Това правило обаче има изключения, които целят опазване на някои тайни. Същите са уредени в специални закони, но и в поне един случай могат да се изведат от правни принципи. Така законът забранява издаването на класифицирана информация (чл. 3 ЗЗКИ, чл. 284 НК и чл. 357 НК); издаването на информация от професионалисти, които са длъжни да пазят тайна (чл. 145 НК); издаването на търговски тайни (чл. 8 ЗЗТТ), и разпространяване на лични данни без наличие на законно основание за това (чл. 6 от Общия регламент за защита на данните – Регламент (ЕС) № 2016/679). Макар да не е изрично уредено, задължението за опазването на личното достойнство води и до извод за принципна забрана за издаване на интимна информация (такава, свързана със сексуалния живот или здравна информация, дори и да е вярна) на лица, които не са обществени личности – вж. мотивите на Решение № 353/10.06.2020 г. по н.ч.х.д. № 2226/2019 г. на Софийския градски съд, III въззивен наказателен състав.

5.3. Оценъчни съждения (мнение в тесния смисъл)

По настоящото дело обаче изказването на ответника не изнася или изяснява нови факти, а показва оценката на ответника. По принцип допустимите изказвания,

съдържащи оценка на автора си, може да бъдат противозаконни в доста по-тесен кръг от случаи, но това не е невъзможно или изключено.

5.3.1. Становище в практиката на ВКС и неговата непълнота

Настоящият съдебен състав не приема буквално отразеното заключение в някои съдебни актове на Върховния касационен съд – напр. Решение № 62/06.03.2012 г. по гр. дело № 1376/2011 г., IV ГО; решение № 85/23.03.2012 г. по гр. дело № 1486/2011 г., IV ГО, и други, което е вярно за разгледаните там случаи, но не и по принцип, че са забранени само изказвания, изразяващи оценка, които представляват обида. Подобно рестриктивно становище вече е ставало повод за осъждане на България от ЕСПЧ – вж. напр. решението *Бехар и Гутман с/у България*, жалба № 29335/13, §§ 66 – 67 и 73, 16 февруари 2021 г., където се приема, че съществуват и други становища, а не само обидни такива (мотиви относно ограничителното тълкуване на обидата – в § 58 от решението).

5.3.2. Видове забранени оценъчни съждения от законите

Следователно законодателството изрично забранява малко по-широк кръг оценъчни съждения – такива, които умишлено накърняват честта на някого, като въвежда престъплението обида (чл. 146, ал. 1 НК); които подбуждат към водене на военни действия (чл. 407 – 408 НК); които подбуждат агресия към определени групи по дискриминационни или религиозни подбуди (чл. 162 и 164 НК); които целят уязвяване на групи от хора по признаци, които те самите не могат да контролират – дискриминация чрез слово (чл. 5 ЗЗДискр), както и изказвания, с които се проповядва фашистка или антидемократична идеология, или се призовава за насилствена промяна на конституционния ред (чл. 108, ал. 1 НК).

5.4. Развитие на съдебната практика – накърняване на достойнството на жертви

Настоящият съдебен състав обаче намира, че следва да се приеме, че разпоредбата на чл. 32, ал. 1 от Конституцията въвежда и още един вид мнения, които следва да се смятат незаконосъобразни – това са такива становища, направени публично, които отричат качеството на жертва на сериозно пострадали от незаконни деяния лица и са в състояние да засилят скръбта им или чувството, че са засегнати от несправедливост.

5.4.1. Значение на журналистическото качество

Това задължение следва със сигурност да се обоснове за журналистите, доколкото същите като занимаващи се с разпространяване на информация в общественото пространство лица имат особена отговорност да подбират представяната от тях информация и тези и да я представят по незаблуждаващ и щадящ пострадалите в обществото начин.

Противоправното поведение в случаите на непозволено увреждане по чл. 45, ал. 1 ЗЗД може да се изразява в неспазване на стандартите за необходима грижа и професионално внимание, установени за съответната дейност в рамките на нейните собствени правила за професионална грижа, както е посочил Върховният съд още в т. 1, б. „а“ на ППВС № 9/1966 г. Ответникът е представил текстовете на стандарти за професионална етика, изрично съдържащи такива задължения – в т. 2.3.3 от Етичния кодекс, изготвен от Фондация „Национален съвет за журналистическа етика“ (*„Няма да засилваме мъката на хората, попаднали в беда или пострадали от престъпление, и ще съобщаваме такива информации със съчувствие и сдържаност.“*), както и в т. 8.3. от Редакционните стандарти на БНР (*„Радиото може да увеличи страха на хората от това да станат жертви на престъпление или да засили мъката на хора, близки на жертвите на престъпление или инцидент.“*).

В случая, макар и противоправността да не следва пряко от нормативен акт, ЕСПЧ е приел в дългогодишната си практика, че професионалните стандарти на журналистите, когато националното право ги признава за обвързващи в оценката за противоправност, са израз на особената им роля в демократичния дебат и нарушаването на тези стандарти може да се третира като „предвидено в закон ограничение“ по смисъла на чл. 10, пар. 2 ЕКПЧ – вж. решението *Bédat c/y Швейцария [ГК]*, жалба № 56925/08, § 50, 29 март 2016 г., и цитираната там практика.

5.4.2. Обща забрана за накърняване на достойнството на очевидна жертва?

Такова задължение обаче с оглед общата приложимост на чл. 32, ал. 1 от Конституцията следва да се възприеме дори и при неприложимост на професионалните журналистически стандарти, и да действа за всички правни субекти, които следва да имат необходимата чувствителност да не засилват болката на жертвите на една неправда, още повече такава, свързана със смърт на техен близък.

Наличието на това задължение, макар и да не е досега обосновано пряко в практиката на ВКС, настоящият съд намира, че могат да се обосноват от текста и целта на чл. 32, ал. 1 от Конституцията, както и с оглед съдържанието на господстващото понятие за морал в човешката история, според което паметта на убитите жертви не следва да се осквернява. За илюстрация с пример, че такова задължение следва прокламирация в преамбюла на Конституцията принцип за запазване ценностите на хуманизма и човешкото достойнство би могла да се квалифицира хипотетичната ситуация на загинал при насилствено престъпление, за когото някой казва, че е заслужил смъртта си, защото бил провокирал престъпника или бил в конфликт с него. Подобно ще бъде положението и при очевидна съдебна грешка, довела до наказателно осъждане, оправдавана с пасивното поведение на страната в процеса, което било довело до извод за виновност. В тези случаи жертвата на една несправедливост, която е известна и безспорна в обществото, търпи отричане на претърпяното страдание в обществения дебат, когато качеството на жертва е безспорно. Особен в случаите на загинал несправедливо човек, обрисуването му като

„необходима“ или „оправдана“ жертва в такава степен засяга човешкото достойнство, че следва да се приеме, че подобно изказване е противоправно не само в контекста на професионалните журналистически стандарти, описани по-горе, а и при всяко изказване пред широка група хора.

5.5. Обхват на забраните за изказване на оценки – ограничения за пропорционалност

Възприемайки горното разбиране, настоящият съд не може да отрече и че само темата и насочеността на изказването не могат да го направят забранено, защото ако доведем докрай този принцип изказвания, които цитират дискриминационни тези, за да ги отрекат, също биха се оказали под ударите на закона. Именно затова и забраните за изнасяне на оценъчни съждения, описани по-горе съгласно чл. 10, пар. 2 ЕКПЧ следва да се прилагат само доколкото са подчинени на описаните там цели и „необходими в едно демократично общество“. Всички описани по-горе ограничения, изводими от българския закон се подчиняват на целите на опазване на обществената сигурност и самото съществуване на демократичния ред или честта на другите, поради което наличието им не може да се смята неоправдано на това основание. Кръгът на изцяло забранени изказвания в практиката на ЕСПЧ обаче е крайно ограничен (вж. решението *Будинова и Чапразов с/у България*, жалба № 12567/13, §§ 57 и 62, 16 февруари 2021 г.) поради изискването за „необходимост в демократичното общество“, най-вече до възхвала или оправдаване на най-тежките нарушения на правовия ред, довели до трудно поносими количества смърт и страдание – това е подход, подобен на този в чл. 108 НК, който напълно забранява всякаква пропаганда на „фашизма“, който е напълно отречен като нехуманна идеология, преследвана от закона поради самия характер на идеите си – отричане на това групи хора да се смятат за достойни за човешко достойнство само по силата на принадлежността си към тази група, която не могат да променят.

5.5.1. Решението по делото *Жаблянов с/у България* – оценка на Народния съд

В хода на настоящото производство ЕСПЧ се произнесе изрично и по въпроса доколко може да бъде защитено в контекста на чл. 10, пар. 2 ЕКПЧ и изказване, възхваляващо или оправдаващо действията на комунистическите власти в годините непосредствено след 9 септември 1944 г. В решението *Жаблянов с/у България*, жалба № 36658/18, § 79, 27 юни 2023 г., се посочва, че изказванията в защита на Народния съд не могат автоматично да бъдат изключени от обхвата на защитените мнения по чл. 10 ЕКПЧ въз основа на клаузата за забрана за злоупотреба с право – чл. 17 ЕКПЧ. Последната е приложима само за директни призови за унищожаване на демократичния режим и правовата държава. От своя страна обсъждането на една съществувала в миналото институция като Народния съд, създадена с определени цели, които номинално не са несъвместими с демократичния ред, но в дейността ѝ са били опорочени, не може без подробна аргументация да се приеме за оценка, която е

напълно незащитена от чл. 10 ЕКПЧ. Изказването следва да се обсъди подробно и да се направи конкретна преценка за това дали забраняването му е мярка, „необходима в едно демократично общество“. Това е ключов принцип, който и настоящият съдебен състав следва да използва в аргументацията си, тъй като иначе – ако приеме, че всяко оправдаващо Народния съд изказване е противоправно, това означава да създаде опасен прецедент, който да препятства развитието на историческата наука и правните изследвания на това съдилище в контекста на редица, създадени след края на Втората световна война с цел да възстановят и трайно да установят демократичен ред и зачитане на правата на човека в Европа. Поради това обсъждането на темата за Народния съд с цел нейното полемизиране и изследване не е забранено по никакъв начин.

Въпреки това в § 122 от същото решение е прието, че т.нар. Народен съд е бил институция, устроена за политическа репресия и ликвидиране на политическите опоненти и не е следвал принципите на справедливия съдебен процес, поради което всяко *безкритично* оправдаване на неговата дейност, или пък *възхваляването* ѝ, може да се приеме за несъвместимо с демократичния ред, ако за него може да се приложи съществуваща в националното право забрана (вж. т. 5.3.2. и 5.4. от настоящото решение). Тази забрана обаче трябва да взема предвид контекста, в който се обсъжда Народния съд – вкл. и наличието на все още живи преки жертви или техните непосредствени низходящи, което не е неизвестен в България факт (§§ 127 – 129). Въпреки това обаче намесата на държавата като последици от изказването, възхваляващо Народния съд, не следва да е твърде сурова и следва да отчита контекста на изказването и позицията на изказващия се (§§ 131 – 134).

5.6. Възможни критики

Разбира се, въпросът за тълкуването на границите на свободата на словото е отчасти и политически и всяка държава възприема в по-голяма или по-малка степен засилена или в известна степен по-ограничена защита на свободата на изразяването. Така например в САЩ въз основа на едно твърдо разбиране за защита на свободата на словото, установена в Първата поправка на Конституцията на САЩ Върховният съд трайно заема становището, че всяко слово, колкото и унижаващо другите или застрашаващо техния живот да е, е допустимо и защитено. Този дебат при наличие на възможността всеки да разпространява в днешно време изключително лесно мнението си като че ли създава предпоставки за среда на разединения и невъзможност за развитие на обществения дебат.

В Европа засега водеща остава оценката на Съда в Страсбург, която като действащо право настоящият съд е длъжен да следва, тъй като става въпрос за първоинстанционно съдебно решение, като компетентността за такива политически преценки не може да се прави от първоинстанционен съдия от районен съд. Работа на адвокатите на страните е да предложат решения за решаване на конфликта между правна рамка и политическо значение на изказванията, а на съдиите (предимно от

върховната инстанция) – да установят ясна и предвидима правна рамка. Направеното тук е единствено опит за обосноваване на решение по казус, който досега не се е появявал пред българските граждански съдилища.

6. Приложение на принципите за противоправност към настоящия случай

6.1. Същност на изказването на ответника

Текстът, разпространен от ответника, предмет на настоящото дело е в обем от едно изречение: *„Достатъчно е да погледнеш само десетина минути някой нахален и неумен богаташ като Х., за да разбереш защо е трябвало да има Народен съд.“*

Анализът на това изречение с оглед на оценките, които съдържа то, го разделя на две части, като първата изразява пряко личната позиция на ответника, а втората съдържа внушение към цялостното изразено от него виждане.

6.1.1. Първа част на изказването

В първата част на изказването ответникът сочи директорът на банка Х. като „нахален и неумен богаташ“. В тази част има лично засегнат, който не е страна по делото и тя не следва да се обсъжда по въпроса дали цитираното описание може да се отнесе въобще към него. Тя обаче е важна за втората част от изказването, защото показва, че отношението, изразено към ответника е към богаташите, които се държат „нахално“ – не уважават това, че други хора нямат тяхното богатство.

6.1.2. Втората част – внушенията относно Народния съд

Втората част от изказването посочва оценка на историческо събитие – създаването и дейността на Народния съд. Същият посочва, че по негово мнение основната причина, оправдаваща съществуването на това съдилище е не друга, а то да съди „нахалните и неумни богаташи“. В този смисъл разсъждението не е нито историческо – не анализира с научни методи декларираните причини за създаването на Народния съд, нито правноисторическо – не посочва с какви международни актове България е била задължена да създаде такъв съд, нито социологическо – не анализира икономическото състояние на обществото към 1944 г. и дали в него може да се търсят причините за създаване на Народен съд.

Изказването носи изцяло лична оценка – то приканва четящия да приложи определен начин на разсъждение, изразен със съюза за описване на последици „за да“ – читателят е приканен да направи извод от наблюдението на едно лице, определено като „богаташ“ и подобните му, като така ще „разбере“ причината за съществуване на Народния съд (отразена във въпросителния съюз „защо“). Тази причина според ответника е една – Народният съд е създаден с цел разправа с богатите.

На следващо място, използваният модален глагол за необходимост „е трябвало“ обозначава положителното отношение на ответника към Народния съд, който същият

разбира като необходимост. Използването на глагола в минало време изключва защитната теза на ответника, че той обсъждал само настоящото положение на обществото – ако това беше така и той правеше внушения за бъдещето, би следвало да е използвал глагола в сегашно време – „за да разбереш защо трябва (пак) да има Народен съд“.

Следователно общото внушение на изказването е, че Народният съд е създаден, за да съди богатите само по силата на тяхното богатство и нахалното разполагане с него, и изказването се отнася към единственият съд в България с името „Народен съд“ – този, съществувал непосредствено след победата над нацистите в страната.

6.1.3. Контекст на изказването – време, ефект на спомена за Народния съд

Текстът на ответника е публикуван на 1 февруари 2023 г. – на годишнина от произнасяне на най-известната присъда на Народния съд – тази на неговия първи състав срещу регентите и висшите държавни ръководители по време на първата фаза на Втората световна война за България – от 1941 г. до 9 септември 1944 г. Същата дата от 2011 г. се отбелязва (макар и не като официален празник и почивен ден) като ден на памет за жертвите на тоталитарния режим в България в периода 1944 – 1989 г. Това ясно показва, че той се отнася не само към бъдещи виждания за устройството на обществото, а именно за Народния съд, създаден след 9 септември 1944 г.

Същевременно е очевидно и виждането на ответника, което съвпада с обществените оценки, че Народният съд не е създаден, за да съди виновниците за някакви военни престъпления – изказването дори не намеква това. То възприема посоченото съдилище като инструмент за борба с „нахални и неумни богаташи“ и възхвалява неговата роля в тази борба.

6.1.4. Публичност на изказването

Поради това, че настоящият съд приема, че е налице професионален стандарт за медийно изразяване, който изисква уважение към жертвите на неблагоприятни събития, и се опитва за пръв път да изведе приложимостта на това правило към всички субекти на правото, съдът следва да извърши и самостоятелна преценка дали изказването на ответника е част от дейността му на журналист. Ответникът поддържа, че упражнява професията на журналист единствено в Българското национално радио и изявите му в социалните мрежи не са израз на тази професия. Ищцата сочи, че текстът на ответника е публикуван в публично достъпен профил в социалната мрежа „фейсбук“.

Настоящият съдебен състав намира, че заниманието на журналиста, определено отдавна като „свободна професия“, не може да се ограничи до времето, прекарано на работното му място и подготвените от него на това място текстове и изказвания. Журналистите са участници в медийния дебат, показват дейността си пред хиляди хора и се ползват с авторитет в обществото. Това означава, че същите са обществени личности, които формират общественото мнение не само докато работят, но и с всяко

свое изказване, което може да бъде публично възприето.

Ответникът признава, че е публикувал текста в профил в страница в интернет с неограничен достъп. Следователно той е целял разпространеното от него становище да се чете от широк кръг от хора. Тъй като подобно разпространение на текстове е основната същина на журналистическата професия, следва да се приеме, че публикацията е част от упражняването от ответника занятие, независимо че не е публикувана за работодателя му. Поради това журналистическите стандарти за защита на жертвите следва да се прилагат към публикацията, тъй като тя е вид обществено слово.

6.2. Оценка на изказвания за Народния съд в контекста на обществения дебат

Оценката за съществуването на Народния съд е предадена накратко в уводната част на решението *Жаблянов с/у България*, цитирано по-горе, в §§ 54 – 68. Същото цитира както признаването на Народния съд за инструмент за осъждане на невинни в чл. 2, ал. 1, т. 3 от Закона за обявяване на комунистическия режим в България за престъпен, така и Решение № 4/11.03.1998 г. по конст. дело № 16/1997 г. на Конституционния съд, обн., ДВ, бр. 30/1998 г., което изрично сочи оценката на най-висшия съдебен орган в България на Народния съд като орган за разправа, който няма общо с цивилизования съдебен процес. Решенията на повечето състави на Народния съд са били ревизирани от Върховния съд на Република България през 1996 г., като в 124 от 126 случая е намерено, че решенията на „Народния съд“ не са мотивирани като съдебни актове, а по политически мотиви. Тези оценки няма как да не са известни на ответника, който сам подчертава, че е познавал репресивната природа на режима на Българската комунистическа партия (факт, който настоящият съд не отрича).

Следователно текстът на ответника е бил в състояние да засегне негативно достойнството на пострадалите от решенията на Народния съд, вкл. и техните наследници, страдали пряко от осъжданията (както поради загуба на родител, така и в следствие на политиката на БКП да преследва и роднините на определени категории „врагове на народа“ и да ограничава правата им на труд и образование). Същият не попада под защитата на чл. 10 ЕКПЧ, тъй като срещу него могат да се предприемат от държавата мерки в защита на ценност, посочена в чл. 10, пар. 2 ЕКПЧ – достойнството на жертвите.

6.3. Лица, потенциално засегнати от изказването на ответника

С оглед на горепосочените факти и виждането на съда, че изказвания (на журналисти), които засилват мъката на жертвите на очевидна неправда, следва да се приемат за неправомерни като накърняващи правото на лично достойнство по чл. 32, ал. 1 от Конституцията, за да може изказването на ответника, което не попада в случаите на защитено слово съгласно чл. 10, ал. 2 ЕКПЧ, да се приеме за неравноправно, то следва да засилва страданието на жертви на неправда или да засяга личната им чест.

В случая първата част на изказването засяга честта на конкретно лице, назовано по име. Втората част обаче, която съдържа становището на ответника, че съществуването на Народния съд е оправдано, защото той се бори с богатите, засяга по-широк кръг лица – всички жертви на Народния съд. Налице са множество съдебни актове, с които през 90-те години на XX век са отменени присъди на Народния съд като несъвместими със стандартите на правовата държава. Поради това оправдаването на тези присъди с отмъщение към богатите засяга достойнството на тези жертви на очевидно (и то – потвърдено със съдебен акт) несправедлива присъда. Следователно текстът на ответника, атакуван в настоящото дело, засяга тези жертви по начин, несъвместим с чл. 32, ал. 1 от Конституцията.

6.4. Журналистически задължения във връзка с изказването

Ответникът изрично се позовава на това, че не е знаел историята на ищцата и затова няма как да я засегне. По същество това възражение се отнася до липсата на вина, но същото има отношение и към противоправността, тъй като при защитата на свобода на словото според цитираната практика на ЕСПЧ се прилагат различни стандарти към непрофесионалното и журналистическото говорене. Тъй като настоящият съдебен състав приема, че изказването на ответника е форма на журналистическо говорене (вж. т. 6.1.4), следва да се приеме, че ответникът е следвало да спазва и стандартите за професионализъм и грижа при упражняване на тази професия.

Както съдът прие, дори и да не се приеме, че съществува задължение за всички хора да не засилват страданието на жертвите на неправда, съществува ясно задължение на журналистите в дейността си да уважават жертвите на престъпления или несправедливост, уредено в етичните кодекси на организации на журналистите и всеобщо възприето в професионалната общност. Ответникът не е спазил това задължение, тъй като няма как да не е знаел за отмяната на присъдите на Народния съд и оценката на съдилищата на Република България за дейността на последния, и му е известно, че тези процеси имат жертви – несправедливо осъдени хора. Поради това неговото изказване нарушава този стандарт, независимо дали е знаел за историята на ищцата или не – при проста проверка на фактите може да се установи, че съществуват много друго несправедливи, политически мотивирани и отменени присъди на Народния съд.

6.5. Извод за противоправността на изказването

Изказването на ответника следва да се приеме за противоправно, тъй като съдържа ясно и недвусмислено внушение, че ролята на Народния съд, действал през 40-те на XX век в България, е била да се бори с богатите, а не да съди за извършени престъпления, и с това същият унижава достойнството на несправедливо осъдените от този извънреден съд и техните близки в нарушение на чл. 32, ал. 1 от Конституцията и приложимите стандарти за добросъвестна журналистика.

7. Втори елемент на неправомерното увреждане – претърпени от ищцата вреди

7.1. Понятие за вреди

Съгласно трайно установеното в съдебната практика и правната доктрина понятието „вреди“ има широко значение и включва всяко неприятно изменение в положението на един правен субект. По принцип на обезщетение подлежат и неимуществените вреди – възприемаемите страдания на жертвата на противоправно поведение, включително и увреждане на честта, достойнството и доброто име. Тези вреди имат психическо изражение – създават чувство за неудобство и страдание, за увреждения.

7.2. Вреди на ищцата

От свидетелските показания по делото се установява, че ищцата е претърпяла вреди, разбирайки за изказването на ответника – тя е бил видимо притеснена, защото е смятала, че възхваляването на Народния съд като репресивен орган на комунистическата власт в България обижда паметта на изчезналия ѝ съпруг, за чиято смърт не са известни нито мястото, нито датата, нито извършителите, а и начинът, по който е настъпила. С оглед особената роля, която почитта към мъртвите, и особено несправедливо загиналите, играе във всяко едно цивилизовано човешко общество (не е нужно да се привеждат примери от историята и литературата), тези вреди са обясними. Те отразяват болката на ищцата по загубения ѝ съпруг и баща на детето ѝ, което я е принудило на много лишения в живота ѝ. Следователно ищцата е претърпяла неимуществени вреди, които обаче подлежат на обезщетение само ако са в причинна връзка с изказването на ответника.

8. Трети елемент на неправомерното увреждане – причинна връзка между противоправното изказване и вредите

8.1. Досегашна практика на съдията-докладчик за причинната връзка

Доколкото по въпроса кога едно лице, което не е лично споменато в дадено изказване, може да търпи вреди от него, липсва посочена от страните или установена от съда практика на Върховния касационен съд, за която не е установено нарушение на ЕКПЧ, настоящият съдебен състав, за да осигури правната сигурност, следва да се позове на становищата, които е заемал досега.

Председателят на настоящия съдебен състав, дори когато е откривал неправомерно поведение на определено лице, е отдавал винаги сериозно значение на причинната връзка между подобно поведение и неимуществените вреди, претърпени от ищите по дела за обезщетение от противоправни изказвания. Необходимо е съдията да не променя мнението си, поддържано в предишни решения най-малко по две причини – на първо място така се създава непоследователна съдебна практика и се нарушава принципът за правна сигурност, а от друга страна това може да създаде

съмнения за мотивация на съдебния акт с политически или други цели, което би разрушило доверието в съда.

На първо място централното място на причинната връзка е посочено в постановеното по доклад на председателя на настоящия съдебен състав Решение № 8092/21.12.2018 г. по въззивно гражданско дело № 2539/2018 г. на Софийския градски съд, IV-б състав (окончателно), по което е прието, че дори и определени изявления в медиите да са неправомерни, вредите, които се смятат в причинна връзка с тях трябва да са установени с достатъчна степен на пряка връзка, и такава не съществува, ако вредите се дължат и на други причини, вкл. субективни убеждения на увредения. Това становище докладчикът по настоящото дело е застъпил и в постановеното по негов доклад Решение № 187/09.01.2018 г. по въззивно гражданско дело № 8125/2017 г. на Софийския градски съд, II-д състав (окончателно), където е прието, че при вреди от накърнена чест и достойнство психическите страдания на пострадалия се намират в причинна връзка с неправомерното изказване само ако е обичайно от такова изказване да се породят такива страдания. В тези случаи личните особености на пострадалия като повишена чувствителност, особена оценка на собствената чест и подобни, представляват самостоятелни причини за страдание, които обаче не са предизвикани от поведението на неправомерно действалия.

Тоест по мнението на докладчика по настоящото дело подлежат на имуществено обезщетение от гражданския съд само такива вреди от неправомерни изказвания, които се дължат на реакция само на съдържанието на изказването (а не на влияние на други фактори, определящи възприятието на употребените думи и изрази – напр. интерпретация на други коментиращи), и то могат да се очакват обективно при наблюдаване на засегнато лице, когато изказването уврежда групи хора, а не е с индивидуална насоченост.

8.2. Причина за особеното значение на пряката причинна връзка

Изводите, че вредите следва да се обосновават само от съдържанието на изказването и неговото обичайно разбиране, и без да се зачита индивидуалната чувствителност на засегнатия, ако не е посочен като адресат или изказването не е насочено лично срещу него, почива на задачите, които гражданското съдопроизводство има при реакцията на противоправни прояви. Противоправните прояви могат да имат различен характер според тежестта си и реакцията на държавата спрямо тях е много различна – някои могат само да водят до отстраняване от определени постове или отнемане на облаги (както по делото *Жаблянов с/у България*, §§ 131 – 134, цитирано по-горе); други се квалифицират като дисциплинарни нарушения и могат да доведат до прекратяване на професионално правоотношение; има противоправни деяния, които се санкционират с механизмите на наказването – административните нарушения (каквито са например дискриминационните изказвания) и престъпленията. Съществуват обаче и противоправни прояви, към които държавата не взема отношение по своя инициатива. Такива са и гражданскоправните

непозволені увреждания – те се преследват само по инициатива на пряко пострадалия съгласно чл. 26, ал. 2 ГПК, тъй като при тях не се търпи наказание в класическия смисъл на думата – налагано от държавата възмездие, а санкцията се осъществява чрез възстановяване на вредите на пострадалия.

Поради това по иск за такива вреди, същите следва да се присъдят само на пряко пострадалия от нарушението. Това следва от обстоятелството, че гражданският съд има определена от закона компетентност, ограничена до разрешаване на спорове за граждански права. Последните съгласно чл. 26, ал. 2 ГПК се упражняват лично и не е допустимо чрез иск за вреди да се използва гражданският съд като контролен орган, който да санкционира нарушения.

Поради това и във връзка с посоченото в решението на ЕСПЧ *Жаблянов*, че държавната реакция на противоправно използване на слово следва да е ограничена до определеното в закона и пропорционална, гражданските съдилища могат да присъдят вреди само на пряко засегнатите от изказването, като за да определи този кръг лица съдът следва да се ръководи само от смисъла на същото, който е вложен в разумното тълкуване на употребените думи, а не с оглед на внушенията, които могат да се направят във връзка с други изказвания на същото лице, неговата дейност или служба и подобни обстоятелства.

В случая засегнатите от изказването, за което се води делото, са посочени в т. 6.1.1. и 6.1.2. – това са един банкер и пострадалите от несправедливите присъди на Народния съд.

8.2. Ищцата като жертва на Народния съд, засегната от ответника?

Ищцата е засегната от репресивните действия на режима на Българската комунистическа партия в дните след 9 септември 1944 г., когато последната завзема властта в страната по насилствен начин. Нито тя, нито роднините обаче са били подсъдими пред Народния съд.

Поради това ищцата има положението на жертва на комунистическия режим, но не и на Народния съд, за който единствено се отнася изказването на ответника, което се твърди да е причинило вреди.

8.3. Извод за причинната връзка и относно основателността на иска

При това положение, макар и текстът на ответника да има белези на противоправност, тази противоправност засяга само жертвите на Народния съд – осъдените, както и техните семейства, които са били лишени от имущество и възможност за препитание поради осъдените си роднини. Ответникът не може за това свое изказване да носи отговорност за увреждане на всички репресирани от режима на Българската комунистическа партия. Да се приеме противното означава съдът да започне да дава изцяло морални оценки на изказванията и мненията на ответника, а тази дейност не може да е правно санкционирана – както е отбелязано и в Решение №7/04.06.1996 г. по конст. дело № 1/1996 г. на Конституционния съд, защитата срещу

изказвания със съмнителна морална стойност, липса на аргументация или насочени срещу определени обществени настроения, се осъществява чрез разгласяването им и оборването им със средствата на защитената свобода на словото и правото да се разпространява информация. В случая беше провокиран обществен дебат за думите на ответника и те намериха обществена оценка извън съдебното дело, като правилността на същата е извън предмета му.

За ищцата остава единствено това възможно морално удовлетворение, тъй като по посочените по-горе причини изказването на ответника не се отнася пряко към нейното положение на жертва (по смисъла на правото на обезщетение за непозволено увреждане), а към друга група хора – осъдените от Народния съд. Ищцата е била засегната от изказването на ответника, но с оглед собственото си възприятие за неговите убеждения, а не в причинна връзка със съдържанието на употребените изрази. Предявеният иск следва да се отхвърли поради липса на този елемент от фактическия състав на отговорността за непозволено увреждане.

9. Относно разноските

9.1. Общо правило. Доказани разноски

По общо правило съгласно чл. 78, ал. 3 ГПК при отхвърляне на иска право на разноски има само ответникът. Същият доказва по делото заплащане на 1200 лева адвокатски хонорар с разписка за плащане в договор за правна помощ от 16.08.2023 г. в размер на 1200 лева.

9.2. Основание за изключение

В настоящото дело ищцата е жертва на репресивни действия на комунистическия режим, а по подобен казус няма досегашна съдебна практика. Това би означавало, че е възможно да е налице ситуацията, посочена в решението *Cindrić u Bešlić c/y Хърватия*, жалба № 72152/13, §§ 98, 106 – 107, 6 септември 2016 г., и *Čolić c/y Харватия*, жалба № 49083/18, §§ 42, 53 – 54, 18 ноември 2021 г., които предвиждат, че ограничаване на правата на ищец по гражданско дело би представлявало задължаването на същия да плати за разноски по иск, който би могло аргументирано да се очаква да бъде спечелен, но поради специфично развитие на процеса (а не в материалните отношения) е бил отхвърлен изцяло или частично. В случая обаче такова основание липсва – ищцата не е можела разумно да се основава на разбиране, че няма как да загуби настоящото дело, а същото е решено въз основа на преценка на правния спор.

9.3. Извод за разноските

Следователно ищцата следва да бъде осъдена да плати на ответника разноски в размер на 1200 лева.

Резюме на мотивите:

Ищцата по делото е доказала, че съпругът ѝ е изчезнал в тяхното село няколко дена след 9 септември 1944 г., когато е повикан от властите и не се е върнал, като има основания да смята, че е убит без съд и присъда. Семейството на ищцата е претърпяло поради това до 1989 г. редица ограничения на своето местоживее, избор на професия и възможности за образование. Ответникът е журналист, известен с позициите си срещу настоящото управление на България, което критикува като несправедливо с гражданите и е настоявал да се премахне, включително по насилствен ред, и освен това е бил нееднократно обвиняван в разпространение на дезинформация в полза на Руската федерация. Известно е, че в периода от 1987 г. до 1989 г. ответникът е бил дисидентски настроен срещу властта на Българската комунистическа партия и бил задържан по обвинение за противопратийна дейност в армията. В личния си профил в социална мрежа на 1 февруари 2023 г. (ден за почитане на паметта на жертвите на тоталитарния режим) ответникът е публикувал следния текст: „Достатъчно е да погледнеш само десетина минути някой нахален и неумен богаташ като Х., за да разбереш защо е трябвало да има Народен съд“. Ищцата е узнала изказването на същия ден от сина си и силно се разстроила, че все още има хора, които не уважават факта, че съпругът ѝ е изчезнал от повече от 60 години, като възприема подобни изказвания за подигравка с паметта на жертвите, поради което иска ответникът да бъде осъден да я обезщети с 5001 лева.

Съдът квалифицира иска като такъв за обезщетение на неимуществени вреди от непозволено увреждане на достойнството на ищцата – иск по чл. 45, ал. 1 ЗЗД във връзка с чл. 52 ЗЗД и чл. 32, ал. 1 от Конституцията, като посочва, че за да уважи иска следва да се установи – първо, противоправно поведение на ответника, което с оглед на правото на свободно изразяване на мнение означава, че подобен начин на отнасяне трябва да е забранен или изрично от закона или обективно да накърнява достойнството на ясно определяем кръг лица; на второ място – вреди на ищцата, изразени в страданието ѝ да слуша изказването, и на трето място – причинна връзка между текста така, както разумно може да се възприеме от незаинтересован човек, и вредите, които е предизвикал от ищцата. Ако се докажат тези три елемента, вината, в смисъл на неполагане на грижа нарочно да се защити достойнството на жертвите, въпреки че изказването друго значение, на ответника се предполага съгласно чл. 45, ал. 2 ЗЗД.

По въпроса за противоправността на изказването съдът посочва, че тя има различно значение, когато се съобщават факти (в случая това не е така), и когато изказаните мнения съдържат оценки на автора си. Като намира, че изказването на ответника е изцяло оценъчно, съдът констатира, че практиката на Върховния касационен съд досега е била, че такива изказвания могат да нарушават правото само ако представляват обида, но също така констатира и че тази практика на Върховния касационен съд е отречена от две решение на Европейския съд за правата на човека (ЕСПЧ) от февруари 2021 г. – *Бехар и Гутман с/у България и Будинова и Чапразов с/у*

България. Поради това съдът анализира разпоредбите на Наказателния кодекс и Закона за защита от дискриминация, като посочва, че са забранени още изказвания, налагащи противодемократична идеология; защитаващи промяна на конституционния режим на управление с насилие; призоваващи към война; призоваващи за насилие или неравно третиране по защитен признак (дискриминация), както и унижаващи достойнството на определена личност (обида и клевета). Като разглежда обаче правилата за журналистическата професия и утвърденото още с Постановление на Пленума на Върховния съд на НРБ № 9/1966 г. разбиране, че противоправността може да се състои и в нарушаване на възприети опитни правила за извършване на дадена дейност, съдът намира, че и изказване, с което журналист засяга достойнството на очевидна жертва на несправедливост и засилва страданието ѝ, също следва да се приеме за противоправно. Съдът възприема въз основа на защитата на достойнството на личността по чл. 32, ал. 1 от Конституцията становището, че такова задължение съществува и за всеки гражданин, и това се поражда от особеното културно разбиране на страданието у цивилизованите народи като положение, което не трябва да бъде унижавано.

Дори и при установена противоправност обаче ответникът не може да търпи вреди, които не се подчиняват на цели, изброени в чл. 10, пар. 2 от Европейската конвенция за правата на човека (сред които са защитата на обществения ред и на достойнството на другите), поради което съдът възприема разбирането, отразено в решението на ЕСПЧ *Жаблянов с/у България* от юни 2023 г., че не всяко обсъждане на Народния съд или обясняване на начина на създаването и действието му е забранено от правото. Освен това, ако ответникът ще търпи негативни последици от държавата, те трябва да съответстват на тежестта на неговото изказване и отзвук му в обществото.

С оглед на тези критерии съдът анализира изказването на ответника и посочва, че то съдържа едно внушение – че Народният съд е бил нещо полезно („трябвало“ е да го има) и неговата цел е разправа с богатшите като банкера Х („достатъчно е“ да го видиш, „за да разбереш“ защо е имало Народен съд). Това внушение може да се установи достатъчно ясно при перифразиране на репликата към други подобни явления („Достатъчно е да видиш глупавия адвокат на невинния, за да разбереш защо е трябвало да лежи в затвора“; „Достатъчно е да видиш оскъдното облекло на жената, за да разбереш защо е трябвало да бъде набита“; „Достатъчно е да чуеш колко нахално говори, за да разбереш, че е трябвало да го пребият“). Според съда то не цели засилване на обществения дебат или становище какви институции следва да съществуват в държавата в 21. век, а ясно изразява и виждането на ответника, че Народният съд като инструмент за борба с богатшите е бил нещо добро и необходимо. Като анализира отмяната на решенията на Народния съд от съдилищата след 1989 г. и становището на Конституционния съд, съдът по делото приема, че подобна възхвала на Народния съд е портивоправна, защото в обществото е явно, че осъдените от този съд се приемат за жертви, а подобно едностранно описание на същия обижда страданието им като такива. Съдът не намира основание за оправдание

на изказването и приема, че то следва да се приеме за журналистическо, тъй като ответникът – популярна публична личност, упражняваща журналистическа професия, го е разпространил до неограничен кръг потребители на социалната мрежа.

Възприемайки това обаче съдът намира, че тъй като няма общи правомощия да се бори с всякакви нарушения на закона, а като граждански съд решава само граждански спорове за лични права, засягането на ищцата, чийто съпруг не е осъден от Народния съд не следва от съдържанието на изказването. Като се позовава на две свои предходни отсъждания по различни казуси, съдът поддържа, че увреждането от изказани или написани думи може да се отнася само до посочените в изказването лица или тези, които имат назовано качество в думите на ответника. Тъй като ищцата не е сред тях, а жертва на друг вид репресия, която ответникът не засяга в оспорения текст – предмет на делото, искът се отхвърля, като тъй като ищцата няма как да е очаквала разумно, че не може да бъде осъдена, е осъдена да плати на ответника и разноски.

Така мотивиран, Софийският районен съд, 28. състав,

РЕШИ:

ОТХВЪРЛЯ предявения от Ц. Б. Г. иск с правна квалификация по чл. 45, ал. 1 ЗЗД във връзка с чл. 52 ЗЗД и чл. 32, ал. 1 от Конституцията за осъждане на **П. П. В.**, с ЕГН: , и адрес: (адрес), ет. 3, ап. 6, да плати на **Ц. Б. Г.**, с ЕГН: , и адрес: (адрес), **5001 лева** (пет хиляди и един лева) – обезщетение за неимуществени вреди – страдания, нанесени от публикувано на 01.02.2023 г. в социалната мрежа „фейсбук“ изказване със следното съдържание: *„Достатъчно е да погледнеш само десетина минути някой нахален и неумен богаташ като Х., за да разбереш защо е трябвало да има Народен съд“*.

ОСЪЖДА на основание чл. 78, ал. 1 ГПК **Ц. Б. Г.**, с ЕГН: , и адрес: (адрес), да плати на **П. П. В.**, с ЕГН: , и адрес: (адрес), **1200 лева** (хиляда и двеста лева) – разноски по делото.

Решението може да се обжалва пред Софийския градски съд в двуседмичен срок от връчване на препис на страните.

РАЙОНЕН СЪДИЯ: